

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

dl 42

BRÅDSKA OCH SNABBHET, DRÖJSMÅL OCH LÅNGSAMHET.

1. Brådska (brådske, brådska)? Finnas sammansättningar med ord, vilka beteckna, att brådskan är mycket stor: brudbrådska, dunderbrådska? Giv ex. på ordspråk eller talesätt om brådsken: Gud har inte skapat ingen brådska!

Andra beteckningar för 'brådska': ansel, beheja, bläkt, bråda, brådhet, brådnete, brådhafts, brådast, bråtta, fik, flång, föka, föra, fös, heta, rams, skyndel, skyndelse, travalja?

2. Bråttom (bråttomt)? Uttalas ordet med två huvudaccenter, alltså brått-om? Finnas komparativformer av det, t.ex. Det är inte brådare om dig än mig 'det är inte mera bråttom för dig än för mig', vad är det som är brådest om? 'vad är det, som är mest bråttom?'. Finnas pluralformer som i frasen Varför ären I så bråtta om? Andra beteckningar för 'bråttom': ant, bråttåt, brått, brådsdigt, fåktigt, kåmt (inte har du så kåmt)?

Beteckningar för 'vara bråttom, brådska': brådasta? för 'bråds-kande, som det är bråttom med': bråd (det är brådare att köra i åkern än att åka till stan), brådsdig, kåmm? för 'ha bråttom': brådas, ha mott om (jag har haft så mott om i dag), stå på hetom stenom, stå på heta hallar? för 'som har bråttom': bråhafsigt, ostundad, utomt? för 'bråds-kande människa': bråfrö, flångare, ramsgås?

3. Jäkta? Är ordet levande i målet? Andra beteckningar för 'jäkta': fäkta, vila? Beteckningar för 'jäkt': fäkt, stahej, vil? för 'jäktande (som tvingar till jäkt)': fåktigt (det har varit så fåktigt hela bjugganden)?

4. Snabb (snapp)? Är ordet levande i målet? Andra beteckningar för 'snabb' (i rörelser, i arbete, i fattningsförmåga etc.): arnig, bitter, bolmig, bråd, brådstörtig, fage, fix, fixen, flugg, fly (en fly häst), flyt, hast, knapp, kring, kvick, kvickställd, kvicktänkt, lättfärdig, o-sen, piggsnodig, rapig, ring, skrapp, snar, snarp, ill-snarp, snog, snägg, snäll, snjäll, snättelig, strid (strid å målet 'hastig i sitt tal'), sviss, tagfatt, vem, viff? Beteckningar för 'mycket snabb': avbråd, immerstforst, ilhastig? för 'vara snabb': snälla? Sök att noggrant ange betydelsen av varje hithörande ord, som förekommer i målet, bl.a. genom anförande av fraser, i vilka ordet ingår:

Beteckningar för 'skyndsam': braskad, bråksam, hastig, snärtig? Har ordet hastig möjligen en helt annan betydelse i målet ('som lätt blir arg')? Beteckningar för 'skyndsam': blåsande, brådligt, knapp-händig, skifteliga? för 'skyndsamhet (hast)': bråbrask, fjäng, fix-het, ras?

5. Skynda sig (skynda å sig, skunda sig)? Är ordet levande i målet? Andra beteckningar för 'skynda sig': brådska sig, fika sig, fikta, flika, flinka sig, flita sig, forta sig, föka, haska på, hinna sig, härja, ivla, kamma sig, kvea på, knoppa sig, kringa sig, kvicka sig, rappa på, raska sig, skåva sig, sno, snota sig, snöra, svissa sig?

Beteckningar för 'skynda på (förmå att skynda sig)': forta på, haska på, skärta på? Finnas sammanställningar av typen skynda hem dem påskynda deras hemfärd?

6. Hastigt? Är detta ord levande i målet? Andra beteckningar för 'hastigt (fort)': bas, brackt, brant, brå, brått, fast, knappt, kringt, rappt, ringt, råfångt, snodigt, snått (som snåttast 'som hastigast'), snägget, stritt, svift?

Finns en första sammansättningsled brå-, vilken betecknar; att ett visst tillstånd etc. inträder hastigt, t.ex. bråarg 'som hastigt blir arg', han vart bråvillre 'han blev hastigt bättre', brådö 'dö en hastig död'?

Beteckningar för 'mycket hastigt (på ett ögonblick)': i en bråd-hast, brådstört, brått och brått, bus-bas, i fluxen, i fullt förjo, hifseli-klifses, knifses, som en hurr, i svenska rippet, rätt på rap-pet, i en snopp, som en vips, ömmaste fort?

7. Genast? Strax (tras)? Är något av dessa ord levande i målet? Giv ex. på dem dels som adverb, dels som konjunktioner. Andra beteckningar för 'genast, strax': bus-bas, rabus, durkt, foss, fägerst; på eviga fläcken, på flygande fläcken, på eviga livet, på räppen? Hur heter med det samma?

8. Snart (snart-om)? Är detta ord levande i målet? Finns komparativ t.ex. han kom mycket snarare än jag trodde 'han kom mycket förr än jag trodde'? Snart-åt 'som ligger nära till hands' (som snärst-åt är 'så enkelt som möjligt')? Andra beteckningar för 'snart': fage, ring? Uttryck som betyda 'inte så snart': inte bråddags, inte brådom dagom, inte i brådagarna, inte i bråraset, inte i brådrasket?

9. Dröja (dröjas, dröja sig)? Finns detta ord i målet? Andra beteckningar för 'dröja': dråga sig, grövla, hanka om, hingla, hinka, häfta, häkta sig, ila, långa, löma, suma, svinka (här är ingen tid att svinka på), tyla, tåla? Beteckningar för 'dröjsmål': avsumning, dröja, dröjom-dragom, frist, hink, ilsamhet, senka, sinka, sinkeri, såk? för 'fördröja (uppehålla, hindra)': hia, hinka, senka, suma? för 'uppskjuta': aldra, ardra, lägga på långbänken? för 'något som förorsakar tidsspillan (uppskov, uppehåll)': dagshia, hier, tidhia, hinkelse? för 'som förorsakar dröjsmål': hinkig (hinkigt väder)?

10. Söla? Är detta ord levande i målet? Andra beteckningar för 'söla': drula, fnalla, hima, knossla, krävla, krövla, lolla, mjägla, sossa, suttla? Beteckningar för 'sölig': fnallig, fnaskig, lamsinnad, mjäglig, mjäkig, nasken, nölig, ofärm, sekig, sen (av sig), solkig, sävlig?

Märk, att beteckningar för 'söla i arbete' redan behandlats i frågel. "Arbete etc.", punkt 16, beteckningar för 'gå söligt' etc. i frågelista "Rörelse", punkt 85. Här avses närmast sölighet som allmänt karaktärsdrag.

11. Långsam? Finns detta ord i målet, och vad betyder det ('som rör sig sakta', 'som är sölig', 'som drar ut på tiden', 'tråkig')? Andra beteckningar för 'långsam': långländ, långsamlig?

12. Sakta 'långsamt'? Finns detta adverb i målet? Andra beteck-

ningar för 'sakta': i flunk, makliga, sutis, såk i såk, turlians, tågliga? Kan sakta användas även som adjektiv, t.ex. han har varit / i alla sina dagar?

13. Småningom (så småningom, i småningom)? Andra beteckningar för 'småningom': tågligt?

14. Vänta? Vad betyder detta ord ('vänta', 'tro, hålla för tro- ligt')? Finns uttrycket jag väntar det? Finnas andra mera ovanliga bildningar på vänta, t.ex. han är oväntandes var dag 'man väntar honom varje dag', urväntad 'länge väntad', jag vart alldeles övervanta- tad 'jag kunde omöjligt vänta längre'?

Andra beteckningar för 'vänta': bida, drykta, härda? Styr bida dativ eller akkusativ, t.ex. du skall bida honom? Har bida special- betydelser, t.ex. bida till måls 'reda sig utan mat mellan måltider- na', det är ingenting att bida på 'det är ingenting, som ger lång mättnad'?

Beteckningar för 'invänta': bida om, gäta ut, lura av, vänta om? för 'väntan': bidtål, vänta? för 'väntetid': bidmån, väntantid?

15. Hinna (inna)? Finns ordet i målet? Hur böjes det? Vad bety- der det ('hinna', 'råka komma', 'nä, träffa')? Hur heter Han har inte hunnit göra det än? Hinna sig 'skynda sig'? Hinnsam 'som hin- ner med mycket'?

Andra teckningar för 'hinna': vinna? Hur böjes detta ord? Styr det dativ i uttryck som Han har hunnit det? Finnas från riksspråket avvikande sammanställningar med adverb, t.ex. vinna å (med dativ?) 'hinna med', vinna av 'hinna göra färdig'?